

Östra Sigfridsleden



Pilgrim

Ordet pilgrim kommer av det latinska ordet peregrinus, som betyder främpling. Egentligen lantis, det vill säga någon som inte bor i staden Rom. Pilgrim står för någon, som är på vandring mot ett mål. Målet är vanligen en plats med minnen av någon helig person eller en plats, där något under berättas ha skett.

Resan, som pilgrimen gör, kallas pilgrimsresa, pilgrimsvandring, pilgrimsfärd eller vallfärd.

Man räknar med att under medeltiden så mycket som en tredjedel av Sveriges befolkning någon gång under sin livstid gjorde åtminstone en vallfärd, kortare eller längre.

Resan kunde företas som en form av botgöring för förseelser eller som ett sätt att söka bot för ett lidande.

Vanligtvis gjordes den eftersom den anbefalldes som en del av religionsutövandet. Mycket kända är den heliga Birgittas vallfärder under 1300-talet till bland annat Santiago de Compostela i Spanien.

Pilgrimens attribut

Kängorna – tecken på att man är på väg, är beredd på uppbrott och att varje vandring börjar med ett första steg.

Ryggsäcken – rymmer det nödvändigaste och enkelheten gör vandringen lättare.

Staven – ger trygghet och stöd.

Hatten – att vid vilostunder kunna lägga över huvudet.

Korset – för den kristne pilgrimen ett identitetstecken.



Pilgrimsvandrandet idag



I och med reformationen på 1500-talet upphörde pilgrimsvandrandet i vårt land. I slutet av 1900-talet fick vandrandet en nystart i Norge, där projekt drogs igång med att märka ut de medeltida lederna till Nidaros, nuvarande Trondheim.

Under senare år har alltfler leder märkts upp även i Sverige. Att vandra har blivit mycket populärt. Man gör det av olika anledningar. Det kan vara som en paus från vardagen, ett tillfälle till eftertanke, ett tillfälle att njuta av

naturen, en möjlighet att se och studera intressanta platser och ett trevligt alternativ för fysisk aktivitet.

En vandring kan vara kort eller lång. Kanske några timmar eller flera dagar och veckor. Man kan gå ensam eller i grupp.

Den nu aktuella Östra Sigfridsleden är ett efterlängtat tillskott till redan befintliga leder och bidrar till att utöka ett nationellt nätverk av pilgrimsleder.

Helige Sigfrid missionär och biskop

Sigfrid (Sigfridus) var en engelsk missionsbiskop, som under 1000-talets första hälft var verksam i nuvarande Norge och Sverige.

Olika uppgifter finns om hans livslängd, 965 – 1045 / 55 / 67.

Sigfrids helgondag är 15 februari (Siffermäsas, Seffremäss), och i gamla kalendrar markeras dagen med ett kors och en yxa. Sigfrid står som Smålands och Västergötlands apostel, och hans helgonattribut är biskopsdräkt och ett kar med tre huvuden. De tre huvudena symboliserar enligt legenden Sigfrids tre systersöner, Unaman, Suna-

befann han sig i Bremen för att följa upp hur det gick för hans elev, Osmund, som sänts till Bremen för vidareutbildning. Under vistelsen i Bremen deltog Sigfrid i begravningen av biskop Thurgot, Västergötlands förste biskop. Denne Thurgot var av tyskt ursprung och hade, drabbad av spetälska, valt att sluta sina dagar i Bremen.



man och Vinaman, vilka blev dräpta i trakten av nuvarande Växjö, och vilkas huvuden sänktes i ett kar i sjön. Karet med huvudena visade sig senare för Sigfrid i en uppenbarelse.

Från och med 1474 firas Helige Sigfrid som Sveriges skyddshelgon.

Sigfrids första besök i Sverige anses ha varit 1015. Omkring år 1030



Sigfridslegenden knuten till Södermörebygden

När Sigfrid återvänder från Bremen kommer han sjövägen, troligen för att landstiga vid någon av hamnarna i trakten av nuvarande Kalmar. Enligt muntlig tradition sker detta runt åren 1033 – 1034, och enligt Skara stifts biskopslängd är Sigfrid vid denna tid biskop i Skara.

Utanför nuvarande Kolboda går båten på grund under en besvärlig storm. Den redan vid denna tid troligen kända hamnen nära Hagbyåns mynning, blev resenärernas räddning. Vålbehållen i land, uppe i den intilliggande lunden, ska Sigfrid ha lovat och tackat Gud för räddningen undan stormen. Platsens namn, Loverslund, sägs ha kommit av "lovade Gud i lunden".

Enligt bevarade historiska uppgifter har det intill Hagbyån funnits ett träkapell, som Sigfrid lät uppföra, med en tillhörande kyrkogård. I folkmun har kapellet benämnts "Sigfrids kapell", men möjligen var det uppkallat efter den Helige Laurentius, eftersom namnet Lovers även är knutet till namnet Laurentius.

I anslutning till kapellet finns en dopkälla, där enligt den muntliga traditionen Sigfrid själv ska ha döpt för att kristna detta område. Källan har på senare år fått en gjuten krans med lock.

År 1541 beordrar Gustav Wasa skrift-



ligen via sina ämbetsmän, att kapellet skulle rivras och fräntas sina skatter, vilket också skedde. Rester av kapellets grund finns ännu kvar i ett av husen vid ån. Kapellets ursprungliga storlek var 11,4 X 6,6 meter.

Vid Hagby kyrka återfann man vid mitten av nittonhundratalet ett ålderdomligt bäraltare. Den muntliga traditionen förmedlar, att detta bäraltare har tillhört den Helige Sigfrid och borde ha medförts på sjöresan och använts vid ankomsten till hamnen vid Hagbyån. Bäraltalet används fortfarande i vår tid.

Sigfrid fortsatte så småningom färden inåt landet och vi kan på pilgrimsleden följa i hans spår fram till ännu en dopkälla och en plats för ännu ett kapell, även detta raserat på befallning av Gustav Wasa.

Naturen längs leden



Leden börjar i Södermöres kustlandskap med dess stränder, strandängar och rika fågelliv.

Utanför Kolboda finns en skärgård med många små öar.

Startplatsen för vandringen ligger vid Hagbyån, som omgivs av lummig grönska och erbjuder lämpliga miljöer för många fiskarter, fåglar och olika insekter. Leden följer åns lopp inåt landet, och på flera platser når den fram till dess stränder.

Den går genom det kustnära, bördiga odlingslandskapet, som bjuder på ett skiftande färgspel alltefter årstiderna. På vissa platser syns tidigare strandlinjer tydligt. Efter odlingslandskapet övergår naturen succesivt till ett skogslandskap, och ledens slutpunkt

ligger i ett säreget område, format av inlandsisen, med höjder, branter och dödisar.

Djurlivet är växlande utefter leden. Här kan man se såväl tamboskap som vilda djur.

Här finns älg, rådjur, räv och hare, och vid ån lever Smålands landskapsdjur, uttern.



Fornminnen längs leden

Området från Sigfrids hamn till Sigfrids källa har varit befolkad sedan urminnes tider. Här finns lämningar från stenåldern till vår tid.

Här finns gravar, offerplatser, ruiner, byggnader och stigar, vilket speglar den lokala utvecklingen av kultur och kulturer. Intressanta platser och lämningar finns utmärkta utefter leden.

Nuvarande bebyggelse och landskap berättar också om hur landsbygden utvecklats fram till våra dagar.



Bild 1. Fröstes forngrav i Fröstorp.

Bild 2. Milasten utmed Slätbackavägen i Fröstorp.



Bild 3. Femstenarör i Tvärskog. Gränsröse för fyra byar.

Bild 4. Älvkvarnssten/Skålgropssten. Offerplats sedan urminnes tid.





Kartan visar ledens sträckning. Vissa sträckor erbjuder alternativa vägar. Dessa är valda för att öka möjligheten att variera vandrandet och ta del av flera kulturhistoriskt intressanta platser.

Ledens totala sträckning 28 – 30 kilometer, är framkomlig även för vandrare med rullstol, förutom alternativsträckning, markerad med tvärstreck på kartan.

Förklaringar till sevärdheterna finns på nästa sida.

Germundslåcke

Sevärdheter utmed pilgrimsleden

1. Sigfrids hamn/Seffres hamn. S:t Sigfrid föll på knä i lunden och lovade Gud. Därför kallas området Loverslund.
2. Lovers alunbruk. Här invid hamnen låg 1724-1841 Lovers alunbruk. Bruket flyttades 1841 över till Degerhamn.
3. Lovers tändsticksfabrik 1873-1918.
4. Laurentsi kapell. Helgat åt den helige S:t Laurentsius. En kyrkogård fanns runt kapellet, vilket revs 1541.
5. En naturlig källa vilken fungerade som dopkälla i tidig kristen tid.
6. Voxtorps rundkyrka.
7. Hagbytorp, betydelsefull stenåldersboplats.
8. Hagby kyrka med intilliggande gravfält från vikingatiden.
9. Holmskvarn, vid 1800-talets slut ett bygdecentrum med kvarn, mejeri och garveri.
10. ”Länsmans”röset. Stor hövdingagrav.
11. Sten i åkern med skålgropar (älvkvarnar) i vilka man offrade till gudarna under bronsåldern.
12. Klostret, ett kristet övernattningsställe för resande. Ännu på 1600-talet utgick religiösa processioner till kyrkan från denna plats.
13. Arby kyrka.
14. Arby f.d. prästgård, byggd åren kring 1880.
15. Arby bro, började byggas 4 juni 1858 och var klar 1859. Kostnaden var 250 Daler Riksmünt.
16. Hällristningsstenen på Guldåkern, Kalmar kommuns enda hällristning. Flera älvkvarnsstenar finns längs Hagbyåns lopp genom Arby.
17. Ekbacken, stort gravfält från järnåldern.
18. Älvkvarnssten vid Mortorps kyrka.
19. Mortorps kyrka.
20. Hallen i Mortorp, stor granithall, där urberget går i dagen. Består av Mortorpsgranit. Intill Hallen rester av kallmurad källare.
21. Stor domarring med numera fem stora stenar, tidigare sju.
22. Fröstes hög, grav från förkristen tid. Fröste kan ha varit Fröstorps grundare.
23. Kolugnarna i Fröstorp, ugnar för framställning av gengaskol och i bruk under andra världskriget.
24. Svaladal + milsten, kallmurad källaruin intill en milsten vid vägkanten.
25. Tvärskogs 5-stenarör, gränsröse bestående av 5 stenar där byarna Fröstorp, Tokabo, Råsbäck och Ölvingstorp möts.
26. Tvärskogs församlingshem, Mortorps församlingslokal för andakter, barnverksamhet m.m.
27. Duvedal, gränspunkt där gamla slätbackavägen delade sig på ömse sidor om en liten sankmark. Senare korsades järnvägen här.
28. ”Nya” Riskastet, riskast där vägen mot Betekulla viker av från Slätbackavägen.
29. Råsbäcksbro, gammal landsvägsbro över Råsbäcken.
30. Riskast, minnes och offerplats.
31. Igersdela grytor, djupa åsgropar som bildades under istiden.
32. Pluttergubbestenen, gränspunkt mellan byarna Högebo, Källebacksmåla och Österhult.
33. S:t Sigfrids dopkälla.

Färdvägar

Människan har i alla tider färdats mellan skilda platser när och fjärran och av olika anledningar. Det kan vara för att skaffa förnödenheter, för att idka handel och för att mötas. Det kan också vara för att bygga länder och imperier och för att sprida ett budskap samt för att kontrollera det land man tagit i besittning.

Ett vanligt och tidigt brukat sätt att färdas var till sjöss. Betydligt mer komplicerat var att ta sig fram på land, vilket vanligen skedde till fots eller ridande. Färdvägarna följde ofta kuster och vattendrag och löpte även på åsarna. Särskilt besvärligt var det att ta sig fram i inlandet med dess vida skogar och kuperade terräng.



Garveriet vid Holmskvarn

I de medeltida lands- och landskapslagarna finns bestämmelser om rättigheter och skyldigheter när det gäller vägbyggen. Många av de tidigaste färdvägssträckningarna följs ännu i dag. Den aktuella pilgrimsleden går till stor del på just sådana vägsträckor.



Kyrkorna utmed leden



Hagby rundkyrka.

Uppförd i slutet av 1100 -talet för att efterlikna grav- och uppståndelse kyrkan i Jerusalem.

S:t Laurentii kapell, vilket uppfördes c:a 1034, var i bruk tillsammans med Hagby kyrka fram tills det revs 1541.



Voxtorps rundkyrka.

Uppförd i mitten av 1200 -talet och enligt den muntliga traditionen beordrat av en bykvinna vid namn Lona. Kyrkans pilgrimsmussla funnen i en grav i kyrkan vittnar om tempelriddartiden och kopplingen till Santiago de Compostela.



Hagby dopfund. Kan ursprungligen ha tillhört antingen S:t Laurentsi kapell eller Hagby kyrka.



Voxtorps kyrkas pilgrimsmussla. Funnen i kyrkans korgrav.

Voxtorps kyrkas träfigurer. Här syns två av tre träfigurer, S:t Laurentius och S:t Olof. Figurernas ursprung är okänt.





Arby kyrka.

Ursprungligen uppförd som en stavkyrka i trä i början av 1100 -talet.

En runsten, som har namnet Boves-
tenen, finns i vapenhuset och vittnar
om att kyrkan är en av de första i byg-
den vid kristendomens införande.



Mortorps kyrka. Uppförd i mitten av
1200 -talet. Kyrkans grundsten med
sin välsignade Marialilja kan ses från
korets utsida i kyrkans sydöstra hörn.
Inne på kyrkans västra vägg finns ett
vackert målat och unikt konsekra-
tionskors från medeltiden.



Pietà scenen i Arby kyrka. Framstäl-
ler den sörjande Jungfru Maria vid sin
döde sons kropp.

**Mortorps kyrkas
grundsten.** Maria
liljan är synlig från
kyrkans utsida vid
sydöstra hörnet.



**Mortorps kyrkas Konsekrations
kors.** Ses på kyrkans insidan, västra
väggen.

Tusen-talet

En brytningstid mellan vad som benämns vikingatid och vad som benämns medeltid.

Viktiga centralorter fanns längs våra vattendrag och särskilt vid åmynningarna. Här spelade Hossmo en framträdande roll långt innan Kalmar tog över som centralort.

Även vid Hagbyåns mynning fanns en viktig hamn och en utbredd bebyggelse.

Dätidens kapitalister och storpolitiker sökte sig självklart till dessa viktiga knutpunkter för handel med möjligheter till ekonomisk utveckling.

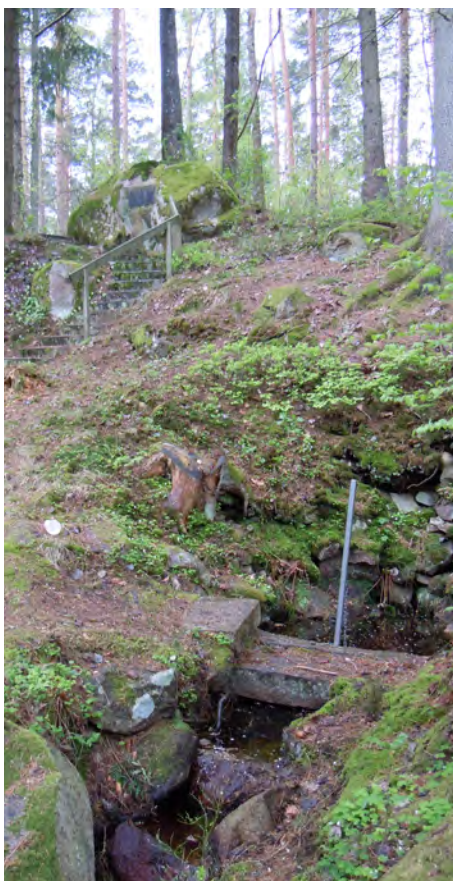


Under 1000-talet växte sig den nya religionen, kristendomen, allt starkare i våra bygder, och kom att påverka samhällslivet på många sätt.



S:t Sigfrids bäraltare. Används fortfarande t.ex. vid utomhusgudstjänster. Altaret härstammar från 1000-talet och finns nu i Hagby kyrka.

Bovestenen i Arby kyrka. Kristen runsten från 1000-talet förvaras i vapenhuset.



S:t Sigfrids källa

Helige Sigfrid verkade vid de offerplatser/källor, som redan var etablerade. I närheten av denna naturliga källa, idag kallad S:t Sigfrids dopkälla låg även en tings- och marknadsplats, och här finns ett gravfält från bronsåldern med stora bautastenar. Längre norrut, där den närliggande Slätbackavägen går över Lönnbäcken, fanns Heliga Kors offer- och läkedomskälla. Här framträdde ett beläte i form av en helgonbild liknande Helige Sigfrid. Bilden förvarades, innan den på 1500-talet förstördes, i Mortorps kyrka och är anledningen till att Mortorps kyrka betraktas som en offer- och pilgrimskyrka. S:t Sigfrids kyrka är en ung kyrka, men före dennas uppbyggnad fanns vid den idag gamla kyrkogården ett kapell, som bar namnet Kumblamads kapell, tillägnat S:t Olof, och som enligt traditionen Helige Sigfrid lät uppföra.

Information med hänvisningar:

**Sigfrids Hamn ligger 25 kilometer söder om Kalmar i Kolboda, Hagby.
Sankt Sigfrids Källa ligger 30 kilometer väster om Kalmar i Källebäcksmåla.**

Parkeringsmöjligheter finns i Kolboda vid Rödfyren (från denna plats finns en stig över en kulle fram till Sigfridshamn i Hagbyån) För personer med funktionsnedsättning finns möjlighet att komma med bil fram till hamnen vid ån. Parkeringar finns även vid kyrkor och församlingshem och vid källan i Källebäcksmåla. Vid guidade vandringar kan transport ordnas mellan parkeringarna.

Toaletter finns i kyrkorna (utom i Voxtorp), öppna alla dagar 9 - 16.
För information om utökade öppettider i kyrkorna, se hemsida.
Till kyrkornas entréer finns fasta och lösa ramper.

För mer information och för bokning av guidade vandringar,
kontakta pastorsexpeditionen 0480 - 77 04 00
Telefontider: måndag, onsdag, torsdag 9 - 12, tisdag 13 - 16

Södermöre pastorat, Prästvägen 1, 388 32 Ljungbyholm
Mailadress: sodermore.pastorat@svenskakyrkan.se
Hemsida: www.sodermore.se

För information om Södermöre kommun del
www.kalmar.se/sodermore, tel 0480 - 45 29 00

Samarbetspartners är Södermöre hembygdsförening
www.hembygd.se/sodermore

Mortorps hembygdsförening • www.hembygd.se/mortorp
Lokala företagare • www.sodermore.nu



Pilgrimsleden är anlagd som ett projekt inom LEADER Kalmar Öland.